

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІSTRATEGIC DIRECTIONS FOR PROVIDING
INNOVATIVE DEVELOPMENT IN HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

У статті розглянуто питання реалізації базових принципів формування моделі активізації інноваційного розвитку вищої освіти в Україні. Проаналізовано проблеми та представлено стратегічні напрями державної політики щодо інноваційного розвитку вищої освіти та її взаємодії з наукою та бізнесом, для подальшої реалізації на місцевих рівнях. Обґрунтовано, що поліпшення планування потрібно впроваджувати на кожному етапі інноваційного розвитку з використанням відповідної моделі, яка повинна охоплювати весь цей процес – від генерації інновацій до оцінки ефекту від їх впровадження. З метою сприяння визначенню та впровадженню єдиної державної політики щодо інноваційного розвитку вищої освіти, забезпечення їх соціальної адекватності пропонується створити Координаційний центр інноваційного розвитку вищої освіти як колегіального органу, функцією якого повинні стати розроблення та імплементація механізмів державної політики у сфері інноваційного розвитку сфери вищої освіти на засадах реалізації ідеї взаємодії його зацікавлених учасників.

Ключові слова: сфера вищої освіти, інноваційний розвиток, освітня політика, механізм, стратегія, інформаційна економіка.

В статье рассмотрены вопросы реализации базовых принципов формирования модели активизации инновационного развития высшего образования в Украине. Проанализированы проблемы и представлены стратегические направления государственной политики по инновационному развитию высшего образования и ее взаимодействия с наукой и бизнесом, для дальнейшей реализации на местных уровнях. Обосновано, что улучшение планирования нужно внедрять на каждом этапе инновационного развития с использованием соответствующей модели, которая должна охватывать весь этот процесс – от генерации инноваций к оценке эффекта от их внедрения. В целях содействия определению и внедрению еди-

ной государственной политики по инновационному развитию высшего образования, обеспечение их социальной адекватности предлагается создать Координационный центр инновационного развития высшего образования как коллегиального органа, функцией которого должны стать разработка и имплементация механизмов государственной политики в сфере инновационного развития сферы высшего образования на основе реализации идеи взаимодействия его заинтересованных участников.

Ключевые слова: сфера высшего образования, инновационное развитие, образовательная политика, механизм, стратегия, информационная экономика.

The article deals with the implementation of the basic principles of formation of the model of activation of innovative development of higher education in Ukraine. The problems are analyzed and the strategic directions of the state policy concerning innovative development of higher education and its interaction with science and business are presented, for further implementation at local levels. It is substantiated that improvement of planning needs to be implemented at each stage of innovation development using the appropriate model, which should cover the entire process – from generating innovations to assessing the effect of their implementation. In order to promote the identification and implementation of a unified state policy on innovative development of higher education, ensuring their social adequacy, it is proposed to create a Coordination Center for Innovation Development of Higher Education as a collegial body whose function should be the development and implementation of mechanisms of state policy in the field of innovative development of the sphere of higher education on the principles realization of the idea of interaction of its interested participants.

Key words: sphere of higher education, innovative development, educational policy, mechanism, strategy, information economy.

УДК 330.101

Якубек П.

асистент кафедри менеджменту та економіки
ВНЗ «Дубницький технологічний інститут»

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток суспільства передусім залежить від розвитку вищої освіти, які сприяють безперервному прискореному оновленню знань і, як наслідок, – соціально-економічному зростанню країни. Проте, впровадження інновацій в сферу вищої освіти України здебільшого проходить стихійно, а інколи й хаотично, без належного цілеспрямованого й системного впливу органів державної влади на орієнтацію освіти до інноваційних змін, визначення нових освітніх орієнтирів та нової якості державного регулювання. Основним завданням стратегічного державного регулювання у сфері вищої освіти стає забезпечення якісної освіти та її інноваційного розвитку

на основі чіткого визначення ролі та функцій центральної, регіональної та місцевої влади в досягненні конкретних цілей.

У зв'язку з швидким зростанням ринку інноваційної продукції та високим рівнем конкуренції даного ринку доцільним рішенням стає пошук шляхів розвитку вітчизняної сфери вищої освіти. Розглядаючи основні види інновацій та можливі напрями їх реалізації, що слугує забезпеченню модернізації сфери вищої освіти відповідно до новітніх викликів інформаційної економіки, необхідним є визначення сутності інноваційного розвитку вищої освіти як системи, яка характеризується особливостями трансформації фінансово-еко-

номічної, науково-технологічної, комерційної та педагогічної діяльності закладів вищої освіти, використанням новітніх організаційно-управлінських рішень та інформаційних технологій у напрямку підвищення ефективності функціонування її складових та конкурентоспроможності висококваліфікованих випускників для наукового сектору і ринку праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Теоретико-прикладні засади інноваційного розвитку вищої освіти та її ролі в економіці представлені у працях вітчизняних учених, зокрема: В. Андрущенко, Ю. Бажала, Т. Боголіб, І. Вахович, В. Виговської, О. Гальцової, Б. Данилишина, О. Кукліна, В. Куценко, Е. Лібанової, В. Маргасової, Й. Масуди, А. Музиченка, Л. Плахотнікової, Н. Ткаленко, Н. Ушенко, Л. Федулової та ін. Віддаючи належне вагомому внеску названих науковців у досліджувану проблематику, зауважимо, що розвиток вищої освіти в стратегічному плані залишається малодослідженим напрямом економічної науки, який досі не набув ґрунтового і системного характеру.

Формування цілей статті. Мета статті визначається через формування стратегічних орієнтирів державної політики у напрямку інноваційного розвитку вищої освіти, що враховує теоретичні й методологічні аспекти встановлення якості науково-освітньої діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Основним методом поліпшення стратегічного державного регулювання розвитку сфери вищої освіти повинна стати інноваційна стратегія, яка за основну мету мала б ставити не стільки розвиток самих інновацій у кількісному вираженні, скільки розвиток міжфункціональних зв'язків трикутника взаємодії «освіта – бізнес – наука». Така стратегія повинна вирішувати основні завдання такої взаємодії, тим більше, що основні елементи цієї взаємодії тісно переплітаються та проявляються у вигляді самих елементів освіти, де також присутній бізнес у вигляді приватних навчальних закладів та наука у вигляді науково-педагогічних кадрів. У процесі побудови стратегії поліпшення державного регулювання інноваційним розвитком вищої освіти необхідний комплексний погляд на інновації, які впроваджуються в самій системі та їх зв'язок з зовнішніми елементами. При цьому вкрай важливо оцінювати та здійснювати їх повне впровадження від початку проектування і створення та до кінцевого результату отримання вигоди для інших суб'єктів держави [1-2].

Серед основних базових принципів формування моделі активізації інноваційного розвитку необхідно виділити наступні:

1. Підтримка та створення органами управління освіти та іншими державними органами, що зацікавлені в процесі, організаційних структур, які повинні стимулювати та контролювати впровадження

інновацій, оцінювати ефект від їх впровадження в інших сферах.

2. Визначення основних стратегічних напрямків розвитку вищої освіти, взаємодії науки, освіти та бізнесу.

3. Розробка стимуляційних механізмів залучення інновацій у сферу вищої освіти, впровадження останніх досягнень наукової підсистеми, залучення бізнесу до освітнього процесу та корекції вибору спеціалізацій.

4. Визначення основних шляхів міжфункціональної взаємодії між елементами сфери вищої освіти, економіки держави, бізнесу, ринку праці та інших підсистем в плані генерації і впровадження інновацій, оцінки ефекту від таких процесів, визначення псевдоінновацій та хибних напрямків розвитку.

Без загальної стратегії розвитку зі збереженням інтересів усіх учасників (держави, науки, освіти та бізнесу) побудова державної моделі є вкрай утруднена та ускладнена ризиками розвитку в невірних напрямках. Центральним елементом моделі стратегічного державного регулювання інноваційним розвитком вищої освіти зі збереженням інтересів освіти, науки та бізнесу, на нашу думку, є інтереси населення загалом та окремої людини зокрема як споживача освітніх послуг і об'єкта, що дозволяє дотримуватись інтересів інших учасників – бізнесу, науки, освіти та держави. Для забезпечення інтересів усіх елементів моделі держава повинна розробляти стратегічні напрями забезпечення інноваційного розвитку сфери вищої освіти з поступовим зміщенням владно-функціональних повноважень до місцевого рівня. Відтак управління на даному інституційному рівні повинно приводити до балансу інтересів та забезпечувати соціально-економічний розвиток країни через задоволення попиту наукових установ, закладів освіти та бізнесу на освіченого, висококваліфікованого працівника [3-4].

Серед основних стратегічних проблем планування інноваційного розвитку сфери вищої освіти залишаються концептуальні питання, які є невіршеними в нашій державі протягом тривалого часу, зокрема:

- подальший перехід до західної схеми науки при закладах вищої освіти;
- розробка продуктивних і реальних для слідування векторів взаємодії вищої освіти, науки та бізнесу;
- стимулювання розвитку приватних навчальних закладів та приватної науки;
- розвиток малого та середнього бізнесу з активними взаємодіями із науковими й освітніми установами задля спільного проведення наукових досліджень як передумов ефективного впровадження інновацій.

Деякі стратегічні напрями інноваційного розвитку сфери вищої освіти можуть суперечити інтересам один одного на сучасному етапі розвитку нашої держави. Прикладом такого конфлікту

може бути перехід до прийнятої в розвинутих країнах моделі університетської науки, коли основні наукові центри та лабораторії знаходяться в підпорядкуванні університетам, де по-суті і зосереджено весь науковий потенціал. Така модель показала свою перспективу в розвинутих країнах і надалі в них активно використовується. На заході у розвинутих країнах зараз є три гілки наукових установ – національна, університетська і приватна наука. В Україні звичайно ж наразі найбільш розвинутою є національна гілка у вигляді Національної академії наук. У розвинутих країнах її частка незначна, а найбільший розвиток має університетська наука. Перевага полягає в тому, що уже на етапі підготовки студентів кращі з них готуються до наукової спеціалізації безпосередньо за місцем навчання та викладацький склад займається не теоретичним викладанням, але й науковою та науково-практичною діяльністю [5].

Реалізація державної стратегії інноваційного розвитку вищої освіти повинна опиратись на економічні та математично-статистичні методи, які дозволять виробити правильні стратегії на основі наявних статистичних показників, корегувати етапи поліпшення управління цим розвитком та уточнювати отриманні результати для подальшого планування. Поліпшення плануванням потрібно впроваджувати на кожному етапі інноваційного розвитку з використанням відповідної моделі, яка повинна охоплювати весь цей процес – від генерації інновацій до оцінки ефекту від їх впровадження (табл. 1).

Застосування методів економічного аналізу, математичного планування і прогнозу в моделі

поліпшення державного регулювання інноваційним розвитком сфери вищої освіти повинно стати основою вироблення стратегії їх інноваційного розвитку на короткострокову та довгострокову перспективу. При цьому важливо забезпечити генерацію та сприйняття інновацій у всіх елементах освіти і суб'єктах взаємодії, особливо наукової підсистеми та сфери впровадження основних результатів.

Ключова роль у процесі взаємодії всіх зацікавлених сторін відводиться державі, яка створює умови для консолідації інтересів усіх груп учасників у процесі формування та реалізації пріоритетів освітньої політики; держава інформує громадськість про стан освіти та напрями її розвитку; виступає гарантом виконання досягнутих домовленостей, тобто закріплює їх у нормативно-правових актах; є координатором, тобто забезпечує стійкість процесу взаємодії між спеціалізованими групами учасників. З метою усунення дискоординації взаємодії громадськості, сфери вищої освіти, науки, бізнес-структур та держави з питань формування та реалізації освітньої політики України убачається важливим розробка комплексу заходів, що враховує координуючу роль держави у взаємодії всіх зацікавлених груп учасників [6-8]. Такі заходи можливо згрупувати за двома напрямками:

1. Формування інформаційно-комунікативних умов взаємодії зацікавлених груп учасників з питань формування та реалізації політики щодо інноваційного розвитку вищої освіти;

2. Забезпечення необхідних умов взаємодії зацікавлених груп учасників у межах освітньо-наукової локалізації.

Таблиця 1

Етапи інноваційного розвитку вищої освіти та методи прийняття відповідних управлінських рішень

Етапи стимулювання інноваційного розвитку	Задачі	Методи прийняття управлінських рішень
I. Початковий етап	Стимулювання генерації інновацій розвитку освіти	Метод аналізу ієрархій
	Вибір інновацій для впровадження за оцінкою ефекту від використання	Метод розстановки пріоритетів, ABC аналіз, теорія рішень
II. Етап впровадження конкретних інновацій	Визначення плану та етапів впровадження інновацій	Теорія розкладів, імітаційне моделювання, планування
	Визначення обсягу фінансування, інвестицій	Динамічне моделювання, оптимізаційні методи, аналіз
	Планування ефективної взаємодії суб'єктів та об'єктів інновації	Мережеве планування та управління
III. Контроль за процесом та якістю впровадження, дотримання строків	Вибір черговості виконання робіт	Мережеве планування
	Контроль за дотриманням якості впровадження	Діаграми Парето
	Контроль за дотриманням строків впровадження	Мережеве планування, динамічне програмування
IV. Оцінка ефекту від впровадження інновацій	Оцінка ефекту від впровадження інновацій	Теорія корисності, SWOT аналіз
	Прогноз кількості та якості наступних впроваджень	Регресійний аналіз, метод Дельфі, модель Бокса-Дженкінса,

Джерело: систематизовано автором

Взаємодія освітньої сфери з бізнесом виражається в написанні спільних наукових робіт та проведенні спільних досліджень; організації представниками промисловості та університетської спільноти спільних лабораторій; розробленні освітніх програм, орієнтованих на інтереси виробництва та бізнесу; здійсненні наукових досліджень за контрактами з бізнесом.

У процесі взаємодії вищої освіти з громадськістю активно використовується моніторинг настроїв споживачів освітніх послуг та донесення своєї думки через засоби масової інформації до держави, бізнесу та інших зацікавлених учасників (відкриті семінари; електронні форми зворотного зв'язку). Органи державного управління впливають на ці процеси методами непрямого регулювання (створення середовища для взаємодії й усунення бар'єрів між учасниками за допомогою формування кодексів і практик поведінки учасників взаємодії, створенням колаборативних мереж тощо). З одного боку, держава відіграє все більш активну роль у просуванні інновацій, перетворюючи свої традиційні функції на такі, що сприяють розвитку координації усіх учасників взаємодії. З іншого боку, відбувається передача управлінських функцій держави неформальним мережам.

Висновки з проведеного дослідження.

Стратегічний пріоритет забезпечення інноваційного розвитку вищої освіти може бути реалізований завдяки взаємодії всіх зацікавлених сторін – освіти, науки, держави, бізнесу та суспільства. Тому убачається необхідним формування та реалізація новітньої моделі державного регулювання інноваційного розвитку сфери вищої освіти в Україні, що ґрунтується на комплексній взаємодії держави, вищої освіти, бізнесу та суспільства, специфічних суспільних принципах управління, в основі якої є сукупність інструментів державного регулювання розвитку сфери вищої освіти (нормативно-правовий, організаційно-функціональний, кадрово-мотиваційний, інтегрований: стратегічно-орієнтованого фінансування, міжнародного співробітництва, освітньо-наукової локалізації), що в системі дозволить забезпечити інноваційний розвиток

вітчизняної сфери вищої освіти. Організація процесу формування узгодженого бачення інноваційного розвитку вищої освіти в Україні у всіх зацікавлених груп учасників через консолідацію суспільної думки дозволить державним органам своєчасно реагувати на зміни у розвитку системи освіти та коригувати освітню політику з урахуванням їх інтересів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антошкіна Л. І. Сучасний етап і тенденції розвитку вищої освіти в умовах переходу до інформаційного суспільства. Формування ринкових відносин в Україні. Збірник наукових праць. К., 2004. Вип. № 11 (42). С. 18-22.
2. Шестаковська Т.Л. Концептуальні засади функціонування організаційно-економічного механізму розвитку національної системи освіти. Науковий вісник Полісся. Чернігів: ЧНТУ, 2015. № 1(1). С. 34-41.
3. Козарь Т. П. Формування сучасної моделі державної політики в системі вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи вирішення. Держава та регіони. Серія «Державне управління». 2012. № 3. С. 48-52.
4. Мазур І. І. Стратегія розвитку партнерства вищої освіти, науки та бізнесу. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2014. № 165. С. 6-11.
5. Bradley J. Integrity in higher education marketing? A typology of misleading data-based claims in the university prospectus. *International Journal for Educational Integrity*. 2013. Vol. 9. No. 2. December. P. 74–88.
6. Карзун І. Г. Інтегральна оцінка рівня інноваційного розвитку системи закладів вищої освіти України. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2016. № 3 (90). С. 3–7.
7. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2013 р. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>
8. Холявко Н. І. Пріоритети інноваційного розвитку ВНЗ України. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2014. Вип. 10(1). С. 173-181.